

K hodnoteniu tlmočnického výkonu študentov počas vyučovacieho procesu

Jana Michalčíková, Filozofická fakulta PU, janamichal@unipo.sk

Kľúčové slová: vyučovanie, hodnotenie, tlmočenie, študent, faktor, výkon

Palabras clave: enseñanza, evaluación, interpretación, estudiante, factor, rendimiento

Vyučovací proces je dynamickou činnosťou, pri ktorej sa prejaví nielen charakter a názory vyučujúceho, ale aj spoločenské či individuálne postoje členov skupiny. Práve z tohto dôvodu musí byť pedagóg otvorený každej novej skúsenosti, ktorá sa mu ponúka. Učiteľ sa počas svojej praxe stretáva s rôznymi typmi študentov, od apatických, často pesimistických ľudí až po skutočne veľké a zrelé osobnosti s bohatými skúsenosťami. Proces výučby tlmočenia neznamená len rozumieť obsahu povedaného, ovládať tlmočnické techniky či aparáturu. Učiť sa tlmočiť v sebe obnáša veľkú sebadisciplínu a kontrolu nad myšlienkami, tiež snahu vzdelávať sa v širokom spektre oblastí života, ale hlavne je dôležité, aby toto všetko študent robil s istým konkrétnym cieľom.

Tlmočenie je jedným z tých predmetov, kde sa dokonale prejaví osobnosť aj odborná zrelosť študenta. Práve v dôsledku toho je potrebné formovať u študentov aktívny prístup ku všetkým bodom programu. Rovnako je potrebné snažiť sa o to, aby narastal ich sebareflexívny prístup, snaha o podanie lepších výkonov či individuálna tvorivosť.

Obvyklou motiváciou poslucháčov zvyčajne býva istý rešpekt pred záverečným hodnotením a udelením známky. Táto motivácia je však nedostačujúca a neposúva študenta smerom dopredu, ale skôr blokuje aktívnu energiu a potenciál nachádzajúci sa v každom jednotlivcovi.

Možnosť učiteľa tlmočenia pozitívne motivovať svojich študentov spočíva hlavne v tom, že študentom bude zadávať splniteľné úlohy primerané ich vzdelanostnej úrovni, ktorých náročnosť bude postupne zvyšovať.

Dargová pritom vyslovuje zaujímavý názor, že snaha človeka realizovať svoje možnosti do veľkej miery súvisí s otázkou motivácie k tvorivosti. Motivácia pritom vyjadruje túžbu po uznaní, úspechu, sebauplatnení a slúži na uspokojovanie potrieb sociálneho a emocionálneho charakteru (2001).

Aj napriek tomu, že tlmočiť sa učia dospelé jedince a nie deti, aj pre dospelých je jednou z najlepších motivácií pochvala. Ak učiteľ rozdelí úlohy vhodne, je možné, aby pochválil aj tých slabších a menej súťaživých.

Hodnotenie výkonu študentov tlmočenia v známych svetových školách

V tejto podkapitole sme sa nechali inšpirovať zaujímavou štúdiou realizovanou Emmou Solerovou, v ktorej predstavuje prístup k hodnoteniu tlmočnického procesu na jednotlivých školách a kritériá, ktorými sa jednotlivé inštitúcie riadia.

Ako prvú by sme radi predstavili Univerzitu v Prahe. Emma Solerová Caamañoová predstavuje hodnotenie vytvorené Ivanou Čenkovou, podľa ktorej najdôležitejšími faktormi pri hodnotení tlmočnického procesu (TP) sú: vernosť, presnosť a jasnosť vyjadreného odkazu, sémantická, štylistická, pragmatická, funkčná a komunikatívna ekvivalencia, profesionalita pri vystupovaní. Pod vernosťou Ivana Čenková rozumie potrebu adekvátneho vyjadrenia toho, „čo chcel autor povedať“. V tomto bode sa tlmočníci môžu najčastejšie dopustiť napríklad týchto chýb: opačný zmysel povedaného, vynechania dôležitých častí, nesprávne poňatie obsahu, pridávanie myšlienok či

terminologická nepresnosť.

Čo sa týka formálnej a komunikatívnej stránky prednesu, Solerová slovami Čeňkovej hovorí napr. o týchto aspektoch: prednes, tempo reči, intonácia, sebavedomé presvedčivé vystupovanie, articulácia, tón hlasu, dýchanie, chyby výslovnosti, zlý prízvuk, pochybovanie atď. Hodnotenie Čeňková dopĺňa evaluáciou jazykovej stránky, kam zaraďuje napr. gramatickú správnosť vyjadrovania, bohatosť slovnej zásoby, štýl, správna výslovnosť (2006, str. 115, 116).

Medzi najdôležitejšie aspekty podliehajúce hodnoteniu TP na univerzite v Salamanke patria: prirodzenosť a presnosť pri používaní cieľového jazyka, terminologická správnosť najmä pri tlmočení technických textov, všeobecný prehľad, zvládnutie tlmočnickej notácie, schopnosť sebakontroly v napätej situácii. Tieto spomentuté faktory by sme mohli rozdeliť do týchto skupín: obsah (vernoscť, presnosť, celistvosť, jasnosť povedaného), štýl (správnosť, pestrosť, elegancia, vyjadrovacie prostriedky, prejav, prednes, výslovnosť, tón hlasu, prirodzenosť, živosť, schopnosť komunikovať, ako aj sebavedomie, mimika, gestikulácia, kontakt s receptormi). Študenti sú v Salamanke hodnotení individuálne na základe menovaných kritérií a podľa dohodnutého bodového ohodnotenia. (2006, str. 117, 118).

K hodnoteniu TP na univerzite v španielskom meste Vic pristupujú kontrolou týchto parametrov: A) forma: dobrá prezentácia, príjemný hlas, plynulosť, jazyková, gramatická, lexikálna správnosť, výslovnosť, neprítomnosť interferencií medzi východiskovým a cieľovým jazykom. B) obsah / odkaz, v rámci ktorého sa k evaluácii pristupovalo s prihliadnutím na tieto zretele: vernosť (bez závažných vynechaní, s dobre vyslovenými myšlienkami), neprítomnosť opačných významov myšlienok, prijateľná úroveň v oblasti generalizácie, evidentná štruktúra celkového prejavu. Ako poslednú oblasť vo Vicu hodnotia C) schopnosti tlmočníka / komunikatívna schopnosť: rozsah / ekonomika prejavu, proporcia (počet slov), čísla, mená, schopnosť správne začať a ukončiť myšlienku, kompenzačné stratégie (ukončiť vety správne, synonymia, parafrázovanie, invencia, anticipácia), neprítomnosť slovných barličiek (2006, str. 119, 120).

Aj napriek tomu, že hodnotenie TP sa v meste Monterey neodlišuje príliš od už spomenutých miest, kvôli väčšej komplexnosti uvádzame v krátkosti závery, ku ktorým Emma Solerová dospela pri analýze hodnotenia tohto ústavu.

Za najzávažnejšie chyby v oblasti hodnotenia a) významu a jasnosti, považujú v menovanom inštitúte tieto: viac ako dve významové chyby, pod ktorými sa rozumie vyjadrenie myšlienky ako napr. „biele namiesto čierne¹“, akumulácia menších obsahových alebo terminologických chýb, ktoré predstavujú vybočenie od správneho poňatia obsahu. Do skupiny b) je zaradený štýl (gramatika, syntax, terminológia, register), pričom tieto parametre majú pri hodnotení nižší bodový status, než kategória „a“.

Bodovo najslabšie ohodnotenou je kategória c) vystupovanie, kam zaraďujú parametre ako: hlas, intonácia, postoj, očný kontakt, tempo a pod. (2006, str. 121, 122).

Na doplnenie uvádzame poznatky z Granady nielen preto, že ide o jedno z najvýznamnejších tlmočnických centier v Španielsku, ale hlavne preto, lebo toto hodnotenie je podľa nášho názoru najkomplexnejšie a najvernejšie odzrkadľuje pedagogickú tlmočnickú prax.

Podľa nášho názoru je na hodnotení tejto školy najprínosnejšou myšlienka, že sa pri evaluácii na študenta pozerá ako na potenciálneho klienta, pričom sa berie do úvahy aj prvý dojem. Druhým dôležitým hodnoteným faktorom je intertextuálna koherencia (percento správne prenesenej informácie, straty zmyslu, kultúrne referencie). Tretím bodom, ktorý sa berie do úvahy je vystupovanie (agilita, plynulosť, vokalizácia, prízvuk,

1 Solerová, E. 2006, str. 121. Preklad náš.

tón hlasu a pod.). Ďalej sú hodnotené stratégie použité tlmočníkom, ako aj celkový dojem z tlmočnia (2006, str. 123, 124).

Hodnotenie TP na PU v Prešove v odbore PaT (španielsky jazyk)

Vyvrcholením študijného úsilia počas celého semestra je záverečné hodnotenie predmetu. Jeho úspešné absolvovanie je metou, ktorá ukončí jeden dôležitý cyklus v živote študenta vysokej školy. Absolvovanie záverečného hodnotenia akéhokoľvek predmetu kladie nároky nielen na vedomosti a schopnosti poslucháčov, ale, nakoľko ide o náročnú duševnú činnosť, aj na ich psychiku.

Každý predmet má istú schému hodnotenia, či už je to záverečný test, ústna skúška či seminárna práca a pod. Rovnako aj Tlmočnicky seminár si vyžaduje v závere semestra udelenie známky každému jednotlivcovi, či už je to v rámci skúšky alebo hodnoteného zápočtu. Práve táto chvíľa je jednou z tých menej príjemných pre študentov a obzvlášť dôležitou pre učiteľa. Na jednej strane sa študent usiluje dosiahnuť čo najlepší výkon, na strane druhej učiteľ sa snaží byť čo možno najobjektívnejším.

V prípade Tlmočnického semináru sa pri záverečnom hodnotení preveruje schopnosť študenta samostatne zvládnuť pretlmočenie istého druhu textu, pričom, zatiaľ čo počas vyučovacieho procesu bol jeho tlmočnicky prejav učiteľom korigovaný (počas alebo po jeho ukončení), v momente skúšania je študent – tlmočník odkázaný len na svoje vlastné schopnosti a korektúra povedaného príde až v záverečnom momente v podobe argumentov učiteľa, ktorý takto opodstatňuje udelenie konkrétnej známky. Zámerom záverečnej skúšky je preverenie vedomostí, základných návykov a zručností osvojených v priebehu semestra, ako aj preukázanie schopnosti aplikovať teoretické poznatky získané počas štúdia pri riešení praktického problému.

Pri tvorení vlastného hodnotiaceho modelu sa nám do veľkej miery podnetnou stala aj iná myšlienka uvedená v práci Solerovej, kde píše, že rozliční členovia komisie (pri skúšaní konzekutívneho tlmočenia) berú ako jediný faktor rozhodujúci o vyhovení / nevyhovení na skúške odpoveď na otázku: „Mohol by som ho [študenta] zajtra odporučiť na konkrétnu tlmočnickú prácu?“ (2006, 102). Aj keď tento faktor považujeme za podnetný, pokladáme ho za nedostačujúci, lebo sa domnievame, že málo odzrkadľuje profesionalitu predmetu. Jeho ďalšou nevýhodou je podľa nás prirodzená tendencia skúšajúceho byť pri hodnotení žiaka subjektívnym, ako aj to, že skúšajúci sa v prípade takejto formy hodnotenia necháva riadiť do veľkej miery len vlastnou intuíciou, ktorá je pri hodnotení tak náročného predmetu absolútne nedostačujúca. Rovnako sa domnievame, že zo strany študenta by v prípade neúspešného absolvovania mohol vzniknúť pocit zaujatosti zo strany skúšajúceho, resp. pocit nespravodlivého ohodnotenia. A keďže má študent právo poznať svoje konkrétne nedostatky, ktorých sa dopustil a kvôli ktorým mu bola udelená konkrétna známka, je potrebné vytvoriť modelovú schému, do ktorej učiteľ zapisuje či už percentá, body alebo známky, z rozličných hodnotených kategórií, na základe ktorých stanoví záverečnú známku.

Vo všeobecnosti konštatujeme, že spomenuté hodnotenia menovaných škôl sú vhodnými a do veľkej miery aj aplikovateľnými pre náš konkrétny kontext, v ktorom ide o evaluáciu výkonu študentov v bakalárskom ročníku, avšak uvádzame aj vlastný názor, ktorý sa do istej miery líši s hodnotením v spomínaných centrách.

Zo skúsenosti nám totiž vyplynulo, že v prípade hodnotenia konzekutívneho tlmočenia v treťom ročníku štúdia, je efektívnejším a objektívnejším hodnotením spôsob priebežného hodnotenia výkonu jednotlivca na každej vyučovacej hodine. Zároveň berieme ako pomôcku samohodnotenie študentov ako aj hodnotenie študentov medzi sebou

navzájom počas celého trvania semestra.

Zhodujeme sa síce s názormi predstaviteľov hore menovaných škôl v tom, že jediné záverečné skúšanie z tlmočenia je modelom maximálne sa približujúcim praxi, kedy tlmočník „stavia všetko na jednu kartu“. Keďže však ide o bakalársky ročník, kedy by bolo utópiou povedať, že poslucháč je pripravený na realitu tlmočnickej práce, dospievame k názoru, že je potrebné aplikovať hodnotiaci model pozostávajúci z dvoch častí (ako aj dvoch známok, ktoré sa spriemerujú). Prvou časťou by bolo priebežné hodnotenie výkonu počas semestra a v druhej časti by sa evaluoval jeho výkon počas záverečného skúšania.

Výhody takéhoto hodnotenia vidíme hlavne v získaní objektívnejšieho pohľadu na efektivitu tlmočenia. Rovnako sa domnievame, že takýto prístup má menej stresujúci vplyv na psychiku študenta a stimuluje ho k lepšiemu výkonu.

Najdôležitejšími hodnotenými elementami podľa nášho názoru sú:

- a) obsahová stránka (vernosť originálu, správne vyjadrenie myšlienok, presnosť, celistvosť, jasnosť, presvedčivosť a pod.),
- b) formálna a jazyková stránka (bohatosť slovnej zásoby a použitých jazykových prostriedkov, plynulý prejav, adekvátne tempo reči, tlmočnicke stratégie, gramatická, štylistická, neprítomnosť jazykových interferencií, správne začaté a ukončené vety – myšlienky, neprítomnosť slovných barličiek, výslovnosť, akcent a pod.).
- c) extralingválne schopnosti tlmočníka (komunikatívna schopnosť tlmočníka, mimika a gestikulácia, elegancia vystupovania, zvládnutá tlmočnická etika a pod.).

V závere našej štúdie pridávame tabuľku parametrov hodnotených na vyučovaní tlmočenia, vyslovujeme tiež vieru, že takýto spôsob je prijateľný nielen pre jazykovú kombináciu španielčina – slovenčina, ale aj pre iné jazykové páry.

	Názov cvičenia / textu	Hodnotenie
Obsahová stránka		
	vernosť originálnemu textu	
	správne vyjadrená hlavná myšlienka	
	správne vyjadrenie vedľajších myšlienok	
	celistosť	
	jasnosť	
	presvedčivosť	
	presnosť	
	správne zvládnutie mien, čísiel, názvov a pod.	
	bohatosť slovnej zásoby a použitých jazykových prostriedkov	
	plynulosť	

	Názov cvičenia / textu	Hodnotenie
Formálna a jazyková stránka	adekvátne tempo reči	
	tlmočnické stratégie,	
	gramatická správnosť	
	štylistická správnosť	
	neprítomnosť jazykových interferencií	
	výslovnosť	
	akcent	
	správne začaté myšlienky / vety	
	správne ukončené myšlienky / vety	
Vystupovanie / extralingválne schopnosti tlmočníka	komunikatívna schopnosť	
	mimika a gestikulácia	
	vizuálny kontakt s publikom	
	elegancia vystupovania	
	Neprítomnosť jazykových barličiek	
	tlmočnicka etika	

Literatúra

DARGOVÁ, J.: *Tvorivé kompetencie učiteľa*. Prešov: Privatpress, 2001, 204 s. ISBN 80-968608-1-X.

SOLER Caamaño, E.: *La calidad en formación especializada en interpretación: Análisis de los criterios de evaluación de un jurado en un posgrado de interpretación de conferencia médica*. Departament de Traducció i Filologia UNIVERSITAT POMPEU FABRA. POMPEU FABRA. 2006. ISBN: 978-84-690-6006-3

Abstract

El momento de la evaluación es uno de los momentos más importantes no solo para el alumno, sino también para el profesor de una asignatura concreta. Las concepciones más recientes incluyen varios ejemplos que podrían servir de modelo para la evaluación de una asignatura, pero igualmente hay que mencionar que la evaluación de la asignatura de interpretación consecutiva no experimenta tanto progreso, hecho que no adscribimos a la falta de experiencia, sino a la falta de muestras que de ella traten. En este artículo intentamos presentar algunos de los paradigmas ya existentes respectivos al tema, al igual que proponer nuestro patrón para clasificar la asignatura de interpretación consecutiva en la combinación lingüística español – eslovaco.